

Högre utbildning för vidare perspektiv

Anders Sonesson och Maja Elmgren

Det finns många tankar om vad vi ska ha den högre utbildningen till och vilken roll universitet och högskolor ska spela i samhället och för enskilda människor. Under Bolognaprocessen poängterades studenters anställningsbarhet och regeringsdirektiven till den pågående utredningen om Sveriges kvalitetssäkringssystem¹ betonar förberedelse för arbetslivet och utbildningens användbarhet. Inom EU har diskussionen under lång tid dominerats av frågan om hur den högre utbildningen, i ett sammanhang av ökande internationell konkurrens, kan bidra till regionens och medlemsländernas tillväxt. Genom den så kallade "kunskapstriangeln" illustreras i olika policysammanhang en kunskapsekonomins treenighet mellan forskning, utbildning och innovation. Kritiken mot ett så uttalat och ensidigt nyttoperspektiv på den högre utbildningen har inte låtit vänta på sig. Inte minst inifrån högskolan bland aktiva lärare, forskare och studenter varnas för att viktiga värden för individen och samhället, som exempelvis bildnings- och demokratiaspekter, riskerar att tappas bort.

Mål om bildning och användbarhet går nu nödvändigtvis inte stick i stäv med varandra. I en rapport som behandlar vad svenska universitet kan lära av framgångsrika amerikanska universitet² framhålls vikten av att "utbilda hela studenten", genom att "erbjuda studenter ett brett utbud av överförbara och tvärvetenskapliga färdigheter för att ge dem en grund för fortsatt yrkesmässig och personlig utveckling" (vår kursivering). (Att rapporten dessutom betonade betydelsen av att värdera lärarnas utbildningsinsatser högre gör den troligen ytterligare intressant för många av Högre utbildnings läsare.)

Men även om olika bortre mål för högre utbildning är förenliga i teorin kan de i praktiken komma att ställas mot varandra genom styrsystem och olika strukturella och ekonomiska omständigheter. När olika former för mål- och resultatstyrning introduceras är det svårdefinierade och svåråtgörbara i fara. I ett sammanhållet högskolesystem likt det svenska finns en risk att sådan styrning får en homogeniserande effekt, vilken kan innebära att värdefulla särdrag för landets många och mycket olika utbildningar går förlorade.

Högre utbildning vill bidra till vidgade perspektiv på och i högskolan, och vi menar att bidragen i detta nummer gör just detta.

I vårt första bidrag, "Åpne, mangfoldige og respektfulle" *Visioner og kjerneverdier i norske og svenske høyere utdanningsinstitusjoner*, analyserar **Sataøen** hur norska och svenska universitet och högskolor profilerar sig genom att beskriva sina visioner och kärnvärderingar samt sina karakteristika, framtidsplaner och strategier. I analysen framkommer att medan kärnvärderingarna främst tar utgångspunkt i ett generellt offentligt etos och traditionella akademiska värderingar, så är framtidsvisionerna starkare präglade av konkurrens och marknadsanpassning. Artikeln visar också hur olika lärosäten placerar sig i ett spektrum från samhällsnytta till akademisk bildning. De svenska lärosätena visade upp en något större spännvidd än de norska, som alltså är mer enhetliga i detta avseende.

1 <http://www.regeringen.se/sb/d/18276/a/238291>

2 Bienenstock, A., Schwaag Serger, S., Benner, M. & Lidgard, A. (2014). *Utbildning, forskning, samverkan. Vad kan svenska universitet lära av Stanford och Berkeley?* Stockholm: SNS förlag

Att ”utbilda hela studenten” kan innefatta en växelvis förflyttning mellan ett distanserat och ett personligt betraktelseperspektiv. Detta behandlar **Hussénius, Andersson, Danielsson och Gullberg** i artikeln *Ämnesinnehåll och genusmedvetenhet i samspel för en mer inkluderande naturvetenskap*. Med utgångspunkt i genusteorier och feministisk vetenskapskritik beskriver de hur fördjupade kunskaper om naturvetenskapernas kultur kan ge nya sätt att förhålla sig till och arbeta med naturvetenskap. De visar bland annat hur blivande förskole- och tidigarelärare med negativa erfarenheter av naturvetenskap kan hjälpas att uppmärksamma den naturvetenskapliga ämneskulturen och hur de har påverkats av den. Med dessa insikter kan studenterna utveckla ett mer bejakande och inkluderande förhållningssätt i den egna undervisningen i de naturvetenskapliga ämnena.

Även **Plank** ger den personliga erfarenheten en plats i undervisningen. I artikeln *När karma blev konkret – erfarenhetsbaserad pedagogik som utmaning för lärare och studenter i högre utbildning* beskriver hon en fenomenografisk övning där studenter mycket konkret får erfara vad en buddhistisk etik kan innefatta. Studenterna får prova på att följa vissa buddhistiska levnadsregler i sin vardag och sedan gemensamt reflektera över sina erfarenheter på uppföljande seminarier. Artikeln diskuterar hur olika former av erfarenhetsgenererande övningar kan bidra till mer komplex förståelse och förflyttning av perspektiv.

Malmberg ger oss ett gott exempel på hur lärarstudenter kan skapa en brygga mellan universitetets teorier om lärande och skolans praktik i *Seminariestruktur för att hjälpa studenter att tänka om en etablerad praktik*. I genomtänkta steg får studenter reflektera genom att beskriva och värdera traditionen, sedan koppla till teori med hjälp av relevanta principer och slutligen tänka om genom att utarbeta (och dela) konkreta planeringar eller övningar. Brytningen mellan teori och praktik ger stöd för att våga tänka nytt och utveckla handlingskompetens.

För att göra det möjligt för ännu vidare perspektiv i vår tidskrift har vi infört bidragsformen *Reflektion*, vilken är ämnad för kritik, analys och frågeställningar utifrån erfarenheter av att bedriva, leda eller studera pedagogisk verksamhet inom högskolan. Först ut i denna kategori är **Badersten** vars text har titeln *Att bedöma och belöna pedagogisk skicklighet – erfarenheter från Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet*. I denna reflektion diskuteras och problematiseras projekt som syftar till att synliggöra och premiera skickliga lärare. Betydelsen av att se och behandla undervisningen som en lika värdefull del av lärosätens verksamhet som forskningen framhålls. Kvalitet i den pedagogiska verksamheten kan inte endast byggas på enskilda excellenta lärares insatser, utan kräver genomtänkta och välgrundade insatser på organisations- och systemnivå. Det är en fråga som är särskilt brännande om vi har (kvar) ambitionen om en högre utbildning för vidare perspektiv.

Anders Sonesson och Maja Elmgren
för *Högre utbildnings* redaktion